

Aktuálnosť odkazu J. A. Komenského k príprave rodičov na výchovu detí v rodine

Igor Kominarec

Pedagogické názory J. A. Komenského tvoria jednotný systém, ktorý je určený nielen vonkajšou štruktúrou jeho školskej sústavy a pokračovaním vzdelávania počas celého života, ale aj jednotou cieľa, obsahu, zásad a metód výchovy pri rešpektovaní jednotlivých vývinových období. Z tohto aspektu je tiež potrebné pristupovať k hodnoteniu problematiky prípravy rodičov na výchovu detí v rodine, nakoľko táto oblasť tvorí integrálnu súčasť celého pedagogického systému Komenského.

Vo svojom spise "Informatórium školy materskej" ¹ J. A. Komenský formuloval základné úlohy pre nastávajúce matky do niekoľkých bodov. Pokúsime sa vyjadriť, ktoré z týchto úloh našli uplatnenie aj v súčasnosti.

Prvá úloha, ktorú uviedol Komenský sa týka striedmosti a diéty v stravovaní budúcej matky. Tejto otázke venuje v súčasnosti pozornosť hlavne odborná lekárska literatúra a poradenskú službu zabezpečuje zodpovedný odborný lekár.

Druhá úloha súvisí s ochranou matky pred úrazmi a vykonávaním ťažkej a nebezpečnej práce. Z hľadiska právneho je riešená zákonom o ochrane matky. Avšak aj v bežných životných situáciách môže dojsť k úrazu matky, preto je nutné, aby si matka i obaja manželia uvedomili potrebu rešpektovať ochranu jej zdravia a tým i zdravia budúceho dieťaťa.

Tretia úloha, ktorú stanovil J. A. Komenský sa týka psychického stavu matky, jej vnútornej pohody. Dôležitú úlohu tu zohráva spoločná radosť oboch manželov z očakávania dieťaťa. Budúce dieťa má byť prítomné v myslení i konaní obidvoch partnerov. V tejto súvislosti Komenský pre budúce matky pripravil aj modlitbu, ktorú uvádza v Informatóriu školy materskej.

Za štvrté je to aktivita v plnení primeraných životných činností a správny režim dňa. Myšlienku o aktivite matky vyslovil už Aristoteles, ktorý aktivitu matky prirovnal ku pôde, do ktorej "rastlina", t.j. dieťa zapúšťa svoje korene. Aktivita sa tu chápe ako primeraná telesná a duševná činnosť matky. J. A. Komenský v tejto súvislosti poznamenáva, že činnosť alebo naopak lenivosť budúcej matky sa môže preniesť aj na dieťa. Z hľadiska vývoja budúceho dieťaťa je tiež nutné dodržiavanie denného režimu, pravidelného spánku a odpočinku, dostatočného pobytu na čerstvom vzduchu a dokonalej hygieny.

Okrem uvedených štyroch úloh J. A. Komenský kládol doraz aj na vzdelávanie rodičov. Vo svojom spise "Vševýchova" jasne vyjadril túto požiadavku v sústavnom sebavzdelávaní, zdokonaľovaní mravov a pracovného života človeka, a to nielen v dosledku jeho vlastného zájmu, ale aj v dosledku toho, že je sám učiteľom iných. ² Akcentuje tiež potrebu vzájomnej zhody,

jednotnosti rodičov v ich nastávajúcom výchovnom úsilí. Požiadavka vzdelania rodičov súvisí so systémom vedomostí, ktoré majú odovzdať deťom a mravná čistota rodičov je obsiahnutá v Komenského kresťanskom ideáli človeka, ale aj v myšlienke humanizmu a demokracie vo výchove.

Väčšinu z týchto úloh zdôrazňuje aj súčasná odborná lekárska, psychologická a pedagogická literatúra. Príprava rodičov pre výchovu detí sa obyčajne časovo zaraďuje do obdobia od založenia manželstva až po narodenie prvého dieťaťa, kedy manželia vstupujú do obdobia rodičovstva. Z aspektu biologicko-reprodukčnej funkcie rodiny možno s týmto názorom súhlasiť, avšak samotná príprava pre rodičovské poslanie prebieha od narodenia každého jedinca, cez výchovné vplyvy rodiny, školy i širšieho sociálneho prostredia. Túto myšlienku si osvojil aj J. A. Komenský a formuloval ju v téze celoživotného vzdelávania.

Môžeme povedať, že úlohy, ako ich stanovil J. A. Komenský pre budúce matky, sú v súčasných podmienkach našej spoločnosti plnené, resp. sú vytvorené podmienky pre ich splnenia. Predsa sa však stretávame s problémami najmä mladých manželstiev. Veľmi závažné sú hlavne v psychickej oblasti. Pritom ich môže ovplyvniť celý rad vonkajších a vnútorných okolností ako sú napr.:

- nedostatočná fyzická zrelosť
- zlý zdravotný stav
- zanedbaná výchova k rodičovstvu
- vplyv vonkajších činiteľov a sociálneho prostredia
- sexuálna nehoda
- ekonomické a materiálne dôvody a pod.

Z psychických funkcií, ktoré ovplyvňujú úspech, resp. neúspech manželstva sú podľa poľskej autorky M. Ziemskej tieto:

- typ partnerovej osobnosti (napr. agresívny, neurotický, introvert, extrovert a pod.)
- postoj k vlastnému a druhému pohlaviu
- vzájomná láska (zrelá, vysnívaná, falošná)
- vzájomná akceptácia v rôznych životných situáciách
- vzájomné pochopenie
- vzájomná schopnosť dohodnúť sa
- plnenie cieľov manželstva (uspokojovanie vlastných a partnerových potrieb, citové potreby a pod.)³

Tieto, ako i ďalšie vonkajšie a vnútorné činitele majú bezpochyby vplyv na stabilitu manželského spoluzitia. Niektoré z nich je však možné postupne aj počas manželstva ďalej formovať. V psychológii sa v súčasnosti používajú rôzne autoregulačné techniky, ktorých cieľom je posilňovať psychický stav jedince,

jeho sebadôveru a pocit úspešnosti. V pedagogike sa hľadajú cesty na základe utvárania nových životných hodnôt človeka. Pritom dochádza k rozširovaniu počtu činiteľov ovplyvňujúcich tieto hodnoty. Z novších činiteľov možno spomenúť:

- vznik súkromného podnikania a s ním spojeného pocitu úspešnosti
- náboženský vplyv spojený s kresťanským ideálom človeka
- rozvoj humanizmu a demokracie v spoločenskom živote.

Okrem uvedených pozitívnych hodnôt sa v spoločenskom živote prejavujú aj negatívne rysy, ktorých sprievodným znakom je rast agresivity a výstrednosti. Ich dopad na psychiku mladých ľudí je veľmi nepriaznivý a prejavuje sa v nekritickej preberaní rôznych "módnych" vzorov. Nie je to jav len momentálny, ale prejavoval sa už dlhodobejšie.

Na výber jednotlivých hodnôt vyplýva celý rad činiteľov, ako sú napr. vek, vzdelanosť, inteligencia, vplyv rodiny, priateľov, spoločenské postavenie a pod. Neexistuje teda presný návod ako si vybrať kladné hodnoty. Túto úlohu si musí v systéme viacerých, častokrát i protikladne pôsobiacich vplyvov vyriešiť každý jedinec sám za seba. Výchova mu k tomu môže len dopomôcť vytváraním vhodných výchovných príležitostí. Jej výsledný efekt sa však prejaví samostatným riešením rôznych životných situácií, ako je aj založenie manželstva a očakávané rodičovstvo.

Záverom sa pokúsime zhrnúť niektoré úlohy podmieňujúce úspešnú prípravu pre založenie rodiny z aspektu výchovy osobnosti. Sú to:

- dostatočné vedomosti o úlohách rodiny v živote človeka a v spoločnosti
- vlastné hodnoty a presvedčenia o potrebe založenia rodiny a povinnostiach i radoostiach s tým spojenými
- správny výber partnera na základe poznania jeho vlastností, záujmov a citovej väzby k nemu
- vzájomná dôvera, porozumenie, úcta a pomoc vo vzájomných vzťahoch obidvoch manželov.

Mnohé z týchto úloh nastolil už J. A. Komenský a to v dobe, v ktorej neexistovala žiadna predmanželská poradenská služba. Majú platnosť aj v súčasnosti a preto si ich dnes aj my pripomíname.

Poznámky:

1. Komenský, J. A.: Vybrané spisy II. Bratislava, SPN 1956.
2. Komenský, J. A.: Všeľvôha. Praha 1948, s. 38.
3. Ziemka, M.: Rodina a osobnosť. Bratislava, Smeňa 1980, s. 59.